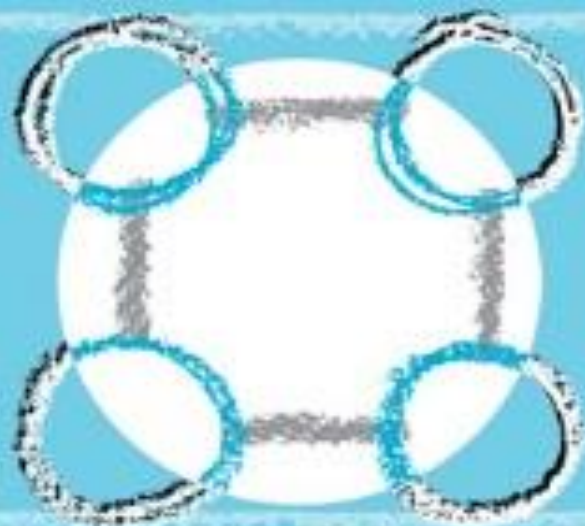

2. nacionalna konferenca JEZIKI V IZOBRAŽEVANJU – JEZIKI NAS POVEZUJEJO

Ljubljana, 15. april 2016

MEDKULTURNO POUČEVANJE JEZIKA IN KNJIŽEVNOSTI PO MODELU TILKA

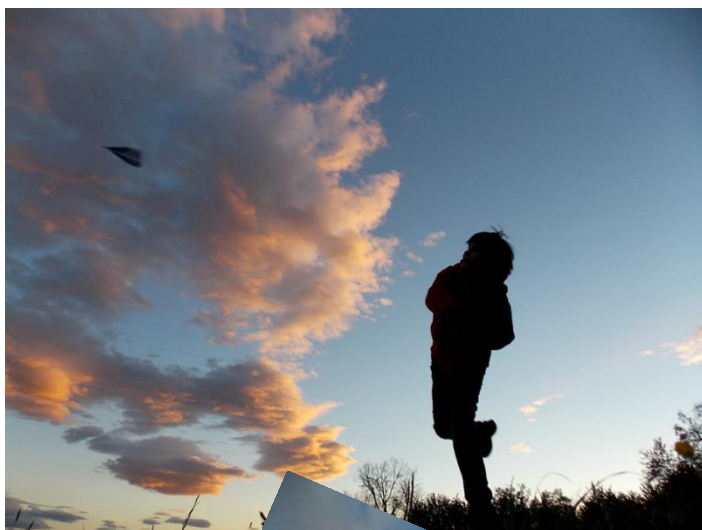
prof. dr. Vesna MIKOLIČ, Inštitut za jezikoslovne študije UP ZRS in

Oddelek za slovenistiko UP FHŠ, Koper

Zavod Republike Slovenije za solstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Simon Jenko: Tilka (1858)

Položaj begunca, azilanta, priseljenca in pripadnika tradicionalnih manjšin

Manjšinski položaj je depriviligiran položaj, zato je potrebna pozitivna diskriminacija (torej nekatere posebne pravice) manjšine, da se ji zagotovi vsaj približna enakost z večinsko populacijo.

Raziskava 2006/2007 o jezikovni sporazumevalni zmožnosti in stališčih 13-letnih učencev v okviru različnih modelov dvojezičnega izobraževanja (v Prekmurju, Slovenski Istri, na Tržaškem) – rezultati za Slovensko Istro:

- Jezikovno testiranje je pokazalo, da je sporazumevalna zmožnost v italijanščini kot J2 v „slovenski šoli“ veliko nižja kot sporazumevalna zmožnost v slovenščini kot J2 v „italijanski šoli“ (in tudi nižja kot sporazumevalna zmožnost v madžarščini kot J2 v Prekmurju).
- Raziskava stališč kaže, da učenci z vidika uporabnosti veliko bolje ocenjujejo angleški kot italijanski jezik, in to tako učenci osnovne šole s slovenskim kot italijanskim učnim jezikom.
- Učenci obeh šol tudi niso zainteresirani za vsebine iz zgodovine in kulturne dediščine italijanske kulture.

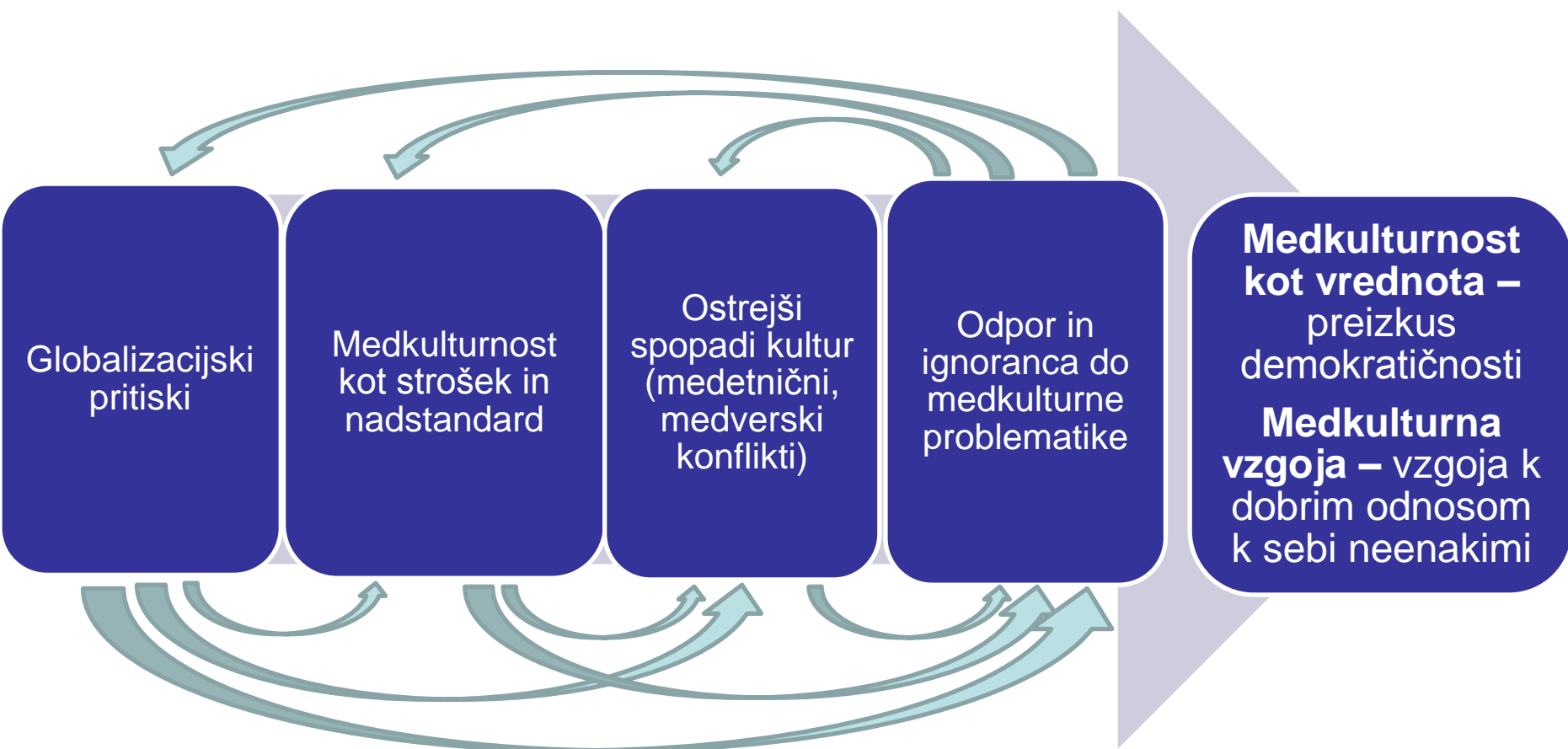
Leto 2008

evropsko leto
medkulturnega
dialoga

leto izbruha
globalne
finančne krize

Medkulturnost v času krize

Transakcijska analiza

- Transakcijska analiza (skrajšano TA) je teorija osebnosti in teorija komunikacije.
- Učitelji interakcijske analize:
  - Zoran Milivojević (HR, SI),
  - Stephen Karpman (ZDA) l. 1972 prejel nagrado za koncept dramskega trikotnika ali trikotnika moči, ki ga danes uporabljajo tudi za razreševanje povojnih travm in konfliktov na Balkanu.
- Tri ego stanja: odrasel, starš (zapovedujoči, skrbni), otrok (nezrel, ustvarjalen) iz pozicije starša in otroka zlahka zaidemo v odnose ali trikotnik moči.

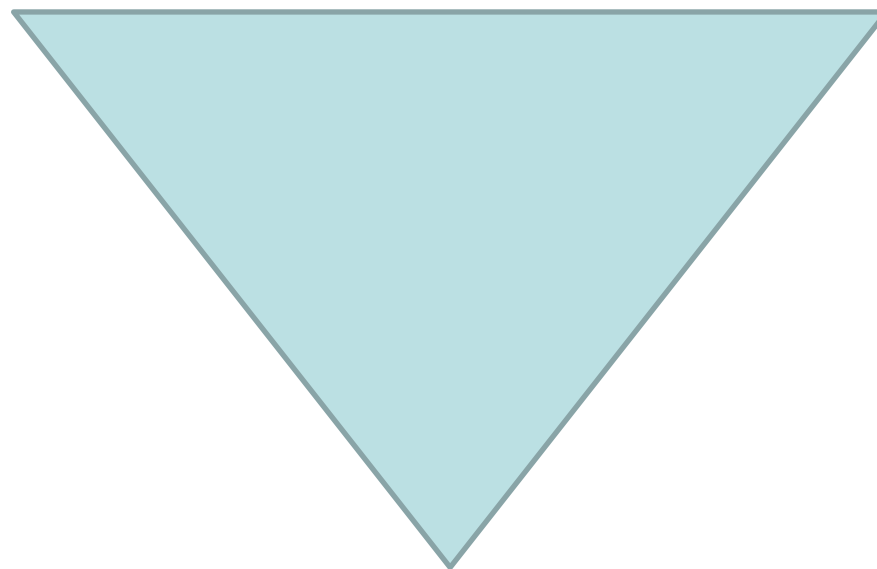

Trikotnik moči

napadalec

reševalec

žrtev

Tri vloge

- Vse tri vloge so pravzaprav trije obrazi žrtve; ko smo v trikotniku, se selimo z ene pozicije na drugo, tudi v isti situaciji.
- Ko vstopamo v trikotnik, vstopamo iz nam najbližje startne pozicije.
- Naša osnovna pozicija se v glavnem oblikuje v našem otroštvu.

Kako izstopiti/izstopati iz trikotnika moči?

- Prepoznati je treba odnose moči v trikotniku in realistično ovrednotiti vsako od vlog.
- Biti je treba pošten do sebe in drugih, do svojih občutkov in občutkov drugih. Odgovorni smo, če izrazimo svoje resnične občutke in prisluhnemo resničnim občutkom drugih. Glede na to resničnost moramo biti pripravljeni ustrezno reagirati.
- Prepoznati je treba govor in geste vsake od vlog, zato da lahko ugotovimo, kdaj nas kdo s svojim ravnanjem želi zvabiti v trikotnik moči. Tako ozaveščeni se bomo lahko odločili, ali to res želimo.

IZRAŽANJE TREH VLOG V TRIKOTNIKU MOČI

VLOGE	Napadalec	Žrtev	Reševalec
IZRAZ	presežniki in drugi jačitelji (ang. <i>intensifiers</i>): <i>popolnoma, absolutno, vedno, povsod, nikoli, za vedno, vsi, vse, nič, nihče</i> ipd., velelniki: <i>naredite to, utihnite</i> ipd.	otroški govor; veliko presežnikov: <i>najboljši, najboljše, največji</i> itd.; drugi izrazi, ki izražajo čustvenost: <i>želim, hočem, me ne zanima, oh, ne že spet, to je krivica, to je najslabši dan mojega življenja</i> ipd.	pokroviteljski izrazi: <i>a me slišite, kaj sem vam rekel/-a, poslušajte me</i> ipd., izrazi, ki želijo narediti vtis: <i>seveda, popolnoma razumem, ni problema</i> ipd.

NENASILNI KOMUNIKACIJSKI VZORCI

- vprašanja: *kaj, zakaj, kako, kdo, kje, kdaj, kako dolgo, koliko, na kakšen način* ipd.;
- izrazi za primerjavo: *v primerjavi s tem, tako kakor* ipd.;
- izrazi mišljenja: *mislím, po mojem mnenju, verjamem* ipd.;
- šibitelji (ang. *hedging, tentative language*): *morda, mogoče, zdi se mi, včasih* ipd.

13

Model Tilka – Teaching Interculturality through Language and Literature for Conflicts Avoidance

- Poučevanje ob avtentičnih besedilih
- Poučevanje ob literarnih in neliterarnih besedilih
- Poučevanje jezika in literature hkrati
- Poučevanje kulture oziroma razpravljanje o aktualnih družbenih problemih (mdr. tudi prepoznavanje ključnih besed kulture)
- Prepoznavanje trikotnika moči
- Učenje ustreznih komunikacijskih vzorcev (kultura dialoga oz. kultura nenasilne komunikacije)

Vsaka učna enota vsebuje štiri korake:

1. pristop k temi,
2. jezikovno-stilistični del,
3. poglobljanje teme,
4. aplikacija teme.

Sonja Wakounig:
Sodobna vzgoja
(iz zbirke Moji pridni otroci, Založba Drava, 1992)

Ko odraščala sem jaz,
bila je vzgoja resen špas;
ves dan so učili me veselo,
kar približno je zvenelo:

Pusti moj
šivalni stroj
in vsaj malo
mirno stoj,
roke brž
si umij
in nikar tako ne vpij.
Joj, ne jej
tako grdo,
žlico v desno
daj roko,
ne cmokaj,
ne packaj
in po knjigah ne čečkaj.
Ven na dež
Se ne sme
in očisti si zobe,
mir mi daj,
ne divjaj,
v svoji sobi se igraj.
Daj nazaj
moj papir
in, za vraga,
daj že mir!

Zato pa danes moja hči
bolj svobodno naj živi!
Vendar – čisto malo reda
Naj navadi se seveda
in iz tega pač sledi
tisto, no, ki se glasi:

Pusti moj
šivalni stroj
in vsaj malo
mirno stoj,
roke brž
si umij
in nikar tako ne vpij...

**KAKO GRE NAPREJ,
PA ZGORAJ POGLEJ!**

1. korak – pristop k temi

- **Izbor besedila:** slovenska mladinska pesnica Sonja Wakounig, hkrati kot pripadnica slovenske manjšine v Avstriji predstavnica medkulturne književnosti; poleg estetskega doživetja besedilo ponuja možnost obravnave družbeno relevantne teme, ki je hkrati blizu izkustvenega sveta učencev, tj. metod in ciljev družinske vzgoje danes.
- **Ozaveščanje lastnega izkustvenega sveta in primarne kulture:** Učenci besedilo najprej preberejo z razumevanjem in obnovijo dogajanje v pesmi. Nato se besedilu približajo s poglobljenim razumevanjem dveh temeljnih pristopov k današnji vzgoji, tj. permisivnemu in avtoritativnemu vzgojnemu pristopu. Na ta način lahko opravijo bolj poglobljeno interpretacijo pesmi, obenem pa lahko prepoznajo nek določen kulturni kontekst obravnavane teme in do nje vzpostavijo osebni odnos.

**Razprava v paru: Katera vrsta vzgoje je po vašem mnenju boljša? Zakaj?
V spodnjo tabelo vpišite argumente za in proti avtoritativni in permisivni vzgoji!**

**Skupinska razprava: Primerjajte svoje odgovore z odgovori drugih parov.
Končni rezultat je skupna razpredelnica argumentov za in proti avtoritativni
in permisivni vzgoji!**

AVTORITATIVNA VZGOJA

ARGUMENTI ZA	ARGUMENTI <i>PROTI</i>

PERMISIVNA VZGOJA

ARGUMENTI ZA	ARGUMENTI <i>PROTI</i>

2. korak: jezikovno-stilistični del

- Ob **analizi pesemskega sloga**, ki spominja na ritmičnost izštevank, obravnavamo pomen in jezikovni izraz ukazov tako za slog pesmi (ritem, rima, refren) kot za njeno sporočilo.
- Ob tem **učenci spoznajo oblike in rabo velelnega naklona v naravnih situacijah**, tj. kaj otrokom danes ukazujejo starši. Poleg razpredelnice velelniških glagolskih oblik s poudarkom na nekaterih pravopisno in oblikoslovno kritičnih mestih (npr. glagolih s premeno: nedoločnik teči, velelnik 2. oseba ednine teci) ta del vsebuje tudi vaje za njihovo utrjevanje.

- Poleg tega učenci v tem delu učne enote **usvajajo tudi jezikovno-sporazumevalne vzorce, ki jim pomagajo ostajati na poziciji izven trikotnika moči oziroma presegati konfliktna situacije:** obravnavajo pretvorbe ukazov z velelniško obliko v prošnje ali spodbude, ki tudi s primerno utemeljitvijo vzpodbudijo pri naslovniku notranjo motivacijo za uresničitev nekega dejanja.
- S tvorbo podobnih jezikovno-sporazumevalnih vzorcev v drugih jezikih lahko skupaj z učenci **ugotavljamo tvorbeno-pretvorbne možnosti različnih jezikov v zvezi z govornim dejanjem ukaza oziroma spodbude**, poleg tega pa spoznavamo okoliščine rabe teh vzorcev, ki se v različnih jezikih lahko razlikujejo (v nekaterih kulturah je morda v družinski vzgoji večji poudarek na spodbudah, v drugih bolj na ukazih).
- Kulturno razsežnost jezika opazujemo tudi ob **besedi *priden***, kjer s pomočjo različnih jezikovnih priročnikov, korpusnih virov in iskanjem vzporednic v drugih jezikih učenci analizirajo pomene in rabe te specifične slovenske besede.

Kaj danes starši ukazujejo in prepovedujejo svojim otrokom?

UKAZI	PREPOVEDI

Kako bi te ukaze in prepovedi pretvorili v nasvete, spodbude? Nasvete, spodbude utemeljite. Katere slovnične oblike ste uporabili?

Prevedite tako zgornje ukaze in prepovedi kot nasvete in spodbude v jezike, ki jih poznate! Ali vsi jeziki uporabljajo enaka jezikovna sredstva?

3. korak – poglobljanje teme

- V razpravo **vkjučujemo primerjalne, medkulturne vidike in še razširimo tematiko**. Poleg informacij o slovenski manjšini na avstrijskem Koroškem in tamkajšnjem literarnem ustvarjanju, je poudarek na vključevanju različnih kultur in njihovih primerjavah v zvezi z obravnavano temo, pri čemer lahko izpostavimo: medetnične razlike v dojemanju vzgoje, spremembe vzgojnih metod v času, spolne razlike v vzgojnem procesu, problem nasilja kot enega od rezultatov neustrezne vzgoje.
- Pri tem vključimo tudi **dodatno besedilo**, strip, **in metodo igranja vlog** oziroma opazovanja problematike nasilja iz različnih perspektiv. Učenci razmišljajo, kako bi glavni junak lahko izstopil iz t.i. trikotnika moči, in napišejo lastno nadaljevanje zgodbe. Prav tako naredijo preglednico s kulturno pogojenimi pristopi k vzgoji deklic in dečkov.

TREBA MU KUPITI BOLJ BO KAKŠNO MOŠKO IGRAČO!

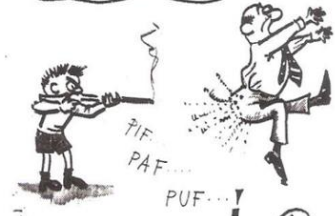
Vzgoja PRAVEGA MOŠKEGA

Na, sine, Tvoja PRVA puška! - DOBRO CILJAŠ! LE DAJ JIH!

OČI, RAZBIL SEM ZA 50 JURJEV ŠIP V BLOKU, PRAVIJO.

NA, MULC, DA SI BOŠ ZAPOMNIL!

LE KAKO JE TO MOGOČE V TAKO UGLEDNI IN UREJENI DRUŽINI!

Delo v paru: Ali se vzgoja deklic razlikuje od vzgoje dečkov?	Kakšne naj bodo deklice?	Kakšni naj bodo dečki?
Po mojem mnenju		
Javno mnenje v Sloveniji		
Javno mnenje v meni poznani deželi		

4. korak – aplikacija teme

- Sem so uvrščene naloge, ki zahtevajo **raziskovalno delo na področju izpostavljenе teme**: učenci raziščejo pomen posameznih vrednot mladih danes; izhajajo iz lastnega odnosa in nato prek primerjave le-tega z odnosom sošolcev do posameznih vrednot pridejo do raziskav slovenske mladine in mednarodnih raziskav na tem področju.
- Pri tem se poleg urjenja v iskanju različnih, tudi spletnih virov, učijo tudi **samostojnega kritičnega razmisleka in pisnega izražanja**:
  - pri oblikovanju enciklopedijskega članka o *pridnosti* kot ključni besedi slovenske kulture,
  - pri pisanju eseja o lastnem videnju sodobne vzgoje na osnovi njim pomembnih vrednot.
- Na ta način opravijo pomembno **sintezo pridobljenega in usvojenega znanja**, obenem pa pokažejo **zmožnost njegove aplikacije**, ki se kaže v zmožnosti argumentiranega izražanja stališč, upoštevajoč različne, tudi medkulturne vidike na konkretnem družbenem področju družinske vzgoje in vrednot mladih.

**Oštevilčite vrednote, ki bi jih želeli
privzgojiti vašemu otroku, glede na to,
koliko vam pomenijo (1 največ, 14 najmanj).**

Dobrosrčnost _____
Miroljubnost _____
Hvaležnost _____
Spoštljivost _____
Pogum _____
Ustvarjalnost _____
Red _____
Svoboda _____
Želja po moči _____
Ljubezen do družine _____
Ljubezen do naroda _____
Ljubezen do denarja _____
Skrb za zdravje _____
Skrb za naravo _____

Kaj pa Tilka?

- Ali Tilki uspe izstopiti iz trikotnika moči?
- Na podoben način lahko obravnavamo tudi slovenske kanonske avtorje in besedila: jih približamo spoznavnemu svetu mladih, aktualiziramo, stilno in jezikovno analiziramo, medkulturno primerjamo, analiziramo odnose moči in usvojimo vzorce nenasilne komunikacije.
- Tudi medkulturno predstavljanje največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna je – vsaj po mojih izkušnjah sodeč – zelo učinkovito!

Hvala za pozornost!

vesna.mikolic@fhs.upr.si

